

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ЦАГААННУУР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.06 № 1НАА-2024/13-ШТА-НА-35
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Цагааннуур сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Цагааннуур сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

018020963

холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Цагааннуур сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Цагааннуур сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....⁷..... хуудас)-ийг хавсаргав.

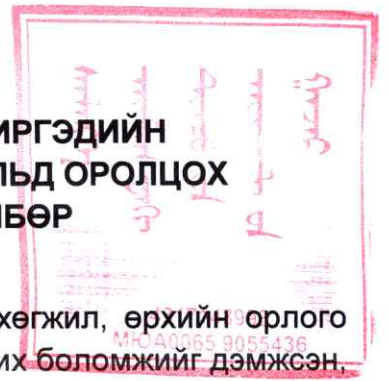
Хувийг: Цагааннуур сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЦАГААННУУР СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Амуу тарианы өлгий нутаг Цагааннуур сум хүний хөгжил, өрхийн орлого нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн зорилтын хүрээнд иргэн бүр, хөгжих боломжийг дэмжсэн, иргэд нь хариуцлагатай, хөдөлмөрч амьдралын зөв дадал хэвшилтэй, орлоготой ард иргэдийнхээ ая тухтай амьдрах бүхий л боломжийг бүрдүүлсэн тэргүүний сум байхын төлөө намын мөрийн хөтөлбөр боловсруулсан болно.

- I. Улс аймгийн бодлого зорилт, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд тусгасан.
- II. Сумын онцлог, тулгамдаж буй асуудлыг тусгасан.
- III. Сумын багуудын иргэдийн саналыг тусгасан.
- IV. Санхүү, хүний нөөцийн боломж бололцоог тооцож, боловсруулсан.
- V. Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг тусгасан.
- VI. Үндэсний өв уламжлал, түүх соёл, ахмад настан хүүхэд залуучууд, өрх гэр бүлийн хөгжлийг дээдлэхэд чиглэсэн.
- VII. УИХ-аас хэрэгжүүлж буй хөтөлбөрүүдээс тусгасан.
- VIII. Хүн бүр хариуцлагатай, чадвартай, боловсролтой, бүтээлч, эх оронч сэтгэлтэй ардчилсан үзэлт Цагааннуур сумыг хөгжүүлэхэд чиглэсэн болно.

НЭГ. ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ-НИЙГМИЙН БОДЛОГО

Гэр бүлийн үнэт зүйлсийг бэхжүүлж, сумынхаа түүх соёл уламжлалыг мэддэг өвөг дээдсийнхээ ёс заншлыг уламжилсан, хөдөлмөрт дуртай, нутаг орон, хүн зоноороо бахархах, амьдралын зөв дадал хэвшилтэй боловсролтой, мэдлэгтэй, бүтээлч иргэн болгон төлөвшүүлэхэд зорино.

1.1 Боловсролын салбарын хүрээнд:

1.1.1 Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх, үндэсний хэл, соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Эх оронч зөв хүүхэд” дэд хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.1.2 Гадаадын их, дээд сургуульд жил бүр шилдэг сурагчдыг оюутны тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хөрш зэргэлдээх улс орнуудтай сурагч солилцооны чиглэлээр хамтарч ажиллана.

1.1.3 Хүүхэд залуучуудыг хөгжүүлэх хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ. /Шинжлэх ухаан, технологи, инженер, урлаг, математик хөгжил/

1.1.4 Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагыг мэргэшсэн тогтвортой, улс төрөөс хараат бус ажиллах зарчмыг баримтална.

1.1.5 Багш нарын мэдлэг ур чадварыг дээшлүүлж, давтан сургахад хамтарч ажиллана.

1.1.6 Сум орон нутгийн эрэлтэд суурилсан хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэн, агрономич, техникч, мал зүйч, аялал жуулчлал, маркетингийн мэргэжилтнийг бэлтгэх зорилгоор их, дээд сургуулиудтай хамтран ажиллаж, боловсон хүчнийг

бэлтгэнэ.

1.1.7 Иргэний боловсролыг сайжруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.2 Эрүүл мэндийн салбарын хүрээнд:

1.2.1 Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

1.2.2 Сумын эрүүл мэндийн төвийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгох, боловсон хүчнийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах талаар анхаарч ажиллана.

1.2.3 Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулах, эрт илрүүлэх, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах бодлого баримтлан, хамтарч ажиллана.

1.2.4 Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.2.5 Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.3 Хүн амын өсөлт, хөгжил:

1.3.1 Гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесийг хөгжүүлэх, амьдрах орчноо сайжруулах мэдлэг, ур чадварын сургалтад хамрагдах талаар дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.3.2 Хүүхдийн хүчирхийллийн эсрэг арга хэмжээ зохион байгуулж, түүнтэй тэмцэх, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.3.3 Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжиж, нөхөн үржихүйн боловсролыг дээшлүүлэх, өрх толгойлсон эх, эцэг, хагас болон бүтэн өнчин хүүхдийг эрсдэлээс хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Жендерт суурилсан хүчирхийлэл, ялгаварлан гадуурхал, бэлгийн дарамтыг арилгах санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

1.4 Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгааллын бодлогын хүрээнд:

1.4.1 Ажилгүйдлийг бууруулах, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.4.2 Сумын хөдөлмөрийн зах зээл дээр шаардлагатай ажлын байрыг нэмэгдүүлэх замаар өрхийн орлогыг өсгөх бодлого баримтална.

1.4.3 Хоршоог хөгжүүлэх сангаас журамд нийцсэн зээл олгож, зээлийн ашиглалт, эргэн төлөлтөд хяналт тавьж ажиллана.

1.4.4 Гарааны бизнес шинээр эрхлэгчдэд зориулан төсөл, хөтөлбөр боловсруулж, хамтран ажиллана.

1.4.5 Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.4.6 Нийгмийн даатгалд хамрагдах хүрээг өргөжүүлж, сайн дурын даатгуулагчдын тоог нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.4.7 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур амьдралтай иргэдэд нийгмийн халамж, асрамжийн үйлчилгээг үзүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.4.8 Сумын ахмад настныг сувилалд хамруулах бодлогыг хэрэгжүүлж, холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.4.9 Нийгмийн халамжийн салбарт сайн дурын ажил, үйлчилгээ үзүүлж буй иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.5 Соёл, урлагийн бодлогын хүрээнд:

Өв соёл, түүх, өвөг дээдсийн ёс заншлыг уламжлуулан авах, үе дамжсан тариаланчдын залгамж халааг нэмэгдүүлэх, зөв дадал төлөвшилтэй иргэн бэлтгэх бодлого баримтлан ажиллана.

1.5.1 Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлах, олны хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.5.2 Соёлын байгууллага, залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлийг олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.5.3 Сумын номын сангийн үйл ажиллагааг өргөтгөнө.

1.5.4 Хүүхэд, залуучууд чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх, сургалтын төвийн зориулалттай барилга, байгууламж, дэд бүтцийг бий болгох ажлыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлнэ.

1.5.5 Сумын спортын холбоодыг бодлогоор дэмжин секц, дугуйлан хичээллэх нөхцөлөөр хангана.

1.5.6 Иргэдийн зөв амьдралын хэв маягт нийцсэн бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлж буй иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагуудыг дэмжинэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСАГ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

2.1. Газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуй:

2.1.1 Газар тариалангийн услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, газар тариалан эрхлэгч иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.2 Мал, малын гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүний эдийн засгийн эргэлтийг хурдасгах, малчдын амьжиргааны эх үүсвэрийг дээшлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.1.3 Ноосон бордоо, ноосоор хийсэн барилгын дулаалгын материалын үйлдвэрлэх иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.1.4 Хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.5 Газар тариалан эрхэлж буй иргэн, аж ахуйн нэгжтэй байгуулсан газар эзэмших гэрээг жил бүр дүгнэж, нийгмийн хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

2.1.6 Малын 60-аас дээш хувийг эрчимжсэн, өндөр ашиг шимтэй, таваарлаг болгох, эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгчдийг урамшуулах бодлогыг хэрэгжүүлж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.1.7 Нарийн ноост, махны чиглэлийн хангай, баяд үүлдрийн хонийг өсгөн үржүүлэх талаар ХАА-н эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, хөрш зэргэлдээ улс, аймагтай хамтран ажиллана.

2.1.8 Жижиг дунд үйлдвэрлэл, үр тариа, төмс хүнсний ногоо, мах махан бүтээгдэхүүн, жимс жимсгэнэ, зөгийн бал зэрэг бүтээгдэхүүний борлуулалтыг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.1.9 Малчдад туслах, өвөлжилтийн бэлэн байдлыг хангаж, өвс тэжээлийн хомсдолоос сэргийлж, малын тэжээлийн нөөц бүрдүүлнэ.

2.1.10 Сүүний чиглэлийн монбельярд, сементал, махны чиглэлийн ангус, лимузин үхрийг түлхүү үржүүлж, “Эрчимжсэн үхрийн аж ахуй” дэд хөтөлбөрийг дэмжиж ажиллана.

2.1.11 “Баян-малчин” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.1.12 Малын гаралтай түүхий эд, тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.1.13 Газрын үржил шимийг зохистой ашиглаж, газар тариалангийн үйлдвэрлэлд орчин үеийн технологи, инновац нэвтрүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.2 Үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний бодлогын хүрээнд:

2.2.1 Нэгдсэн худалдааны төв \зах\-ийг байгуулах ажлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2.2.2 Хөдөө аж ахуйн биржийн салбар байгуулах санал, санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

2.2.3 Мах, сүүний үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжинэ.

2.2.4 Орон нутгийн баялаг бүтээгчдийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож, солилцоо, /Бартер хийх/ мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.2.5 Жуулчдыг сумандаа хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, аялал жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй иргэн, аж ахуйн нэгжийг дэмжинэ.

2.2.6 Нутгийн брэнд болсон загас, загасан бүтээгдэхүүн, мах, махан бүтээгдэхүүн, жимс жимсгэнэ нөөшлөх бичил бизнес эрхлэгч иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.2.7 Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, борлуулалтад тавих хяналтыг холбогдох байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.2.8 Хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээг хангах, зах зээл

дэх хүнсний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлого баримталж, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдтэй хамтран ажиллана.

2.2.9 Малаас гарч буй түүхий эд, арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3 Хөрөнгө оруулалт, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын бодлогын хүрээнд:

2.3.1 Нийтийн эзэмшлийн зам, талбайн камержуулалтыг нэмэгдүүлнэ.

2.3.2 Хонхор болон шинэ суурьшлын бүс болох 2, 3 дугаар багт инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтцийг шинээр бий болгоно.

2.3.3 Хатуу хучилттай авто зам барих ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.3.4 Хүүхдийн тоглоомын талбайг шинээр байгуулна.

2.3.5 Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрны өргөтгөлийн барилгын санхүүжилтийг улсын төсөвт тусгуулах санал хүргүүлж, шийдвэрлүүлнэ.

2.3.6 Сумын цахилгааны шугамын өргөтгөлийг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлүүлнэ.

2.3.7 Хот, орон нутгийн хооронд нийтийн тээврийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлнэ.

2.3.8 Иргэдийн ая тухтай амьдрах орчин нөхцөл бүхий “Ногоон хөгжил”-д суурилсан эко, жишиг гудамж бий болгох ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.3.9 Сумын ундны усыг цэвэршүүлэх, хүн амыг эрүүл ахуйн стандартад нийцсэн усаар хангана.

2.3.10 Хог, хаягдлыг ангилах, ялгах ажлыг хэвшүүлж, дадал болгоно.

2.3.11 Айл өрхийн хаягжилтыг сайжруулна.

2.4 Төсөв санхүү, татварын бодлогын хүрээнд:

2.4.1 Улс, орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлж буй төсөл, арга хэмжээний үр дүнг иргэд, олон нийтэд мэдээлэх, орон нутгийн хөгжлийн сангаар хэрэгжүүлэх ажлын санал асуулгыг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан үр дүнтэй зохион байгуулна.

2.4.2 Татвар төлөгчдийн хүрээг өргөжүүлэх замаар орон нутгийн төсвийн орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх бодлогыг баримтална.

2.4.3 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт, төсвийн ил тод байдлыг хангаж ажиллана.

2.4.4 Сумын статистик мэдээ, мэдээллийн бодит, үнэн зөв байдлыг хангаж, иргэд, олон нийтэд ил тод, нээлттэй мэдээлнэ.

2.5 Байгаль орчны бодлогын хүрээнд:

2.5.1 Малчдын бэлчээр ашиглалтыг сайжруулах талаар сумын бэлчээр

ашиглалтын холбоо болон бусад холбогдох газруудтай хамтарч ажиллана.

2.5.2 Төр, хувийн хэвшил, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулна.

2.5.3 Сумын ойн нөөцийг хамгаалах, ашиглах, нөхөн сэргээх, мэргэжлийн байгууллагаар ойжуулалт хийлгэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

ГУРАВ.ТӨРИЙН ЗАХИРГАА УДИРДЛАГЫН БОДЛОГО

Төрийн үйлчилгээний ил тод, шуурхай байдлыг хангаж, төрийн албан хаагчдын ажлын хариуцлагыг дээшлүүлж, чадавхжуулан хяналт шинжилгээ үнэлгээний чанарыг сайжруулна.

3.1. Төрийн удирдлагын бодлогын хүрээнд:

3.1.1 Төрийн албан хаагчдын ажлын хариуцлага, сахилга батыг өндөржүүлэх, албан хаагчдын манлайлах ур чадварыг нэмэгдүүлэх, албан хаагчдыг үнэлэх үнэлгээний аргачлалыг мөрдөж ажиллана.

3.1.2 Төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадварыг дээшлүүлэх сургалтыг үе шаттай зохион байгуулж, мэргэшүүлнэ.

3.1.3 Сумын цахим хуудсыг шинэчлэн, мэдээллийг тухай бүр баяжуулж, иргэд, олон нийтийг мэдээ, мэдээллээр шуурхай хангана.

3.1.4 Болзошгүй гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, гамшгийн эрсдэл, эмзэг байдлыг бууруулах, сэрэмжлүүлэх үйл ажиллагаанд бүх нийтийн оролцоог хангаж, гамшигтай тэмцэх чадавхыг бэхжүүлнэ.

3.2 Хууль эрх зүй, хүний эрхийг хангах бодлогын хүрээнд:

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хүний эрхийн зөрчлийг арилган иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлнэ.

3.2.1 Захиргааны ерөнхий хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, захиргааны байгууллагуудаас иргэдийн эрхийг аливаа хэлбэрээр зөрчихгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3.2.2 Хүний эрхийг хангах үндэсний хөтөлбөрийг хүрээнд хүний эрх зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх олон талт арга хэмжээг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2.3 Малын болон өмчийн хулгайтай тэмцэх ажлыг сайжруулах, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд сумын төвд хөршийн холбоо, хөдөөд бүлэг, нөхөрлөлийн үйл ажиллагааг үр ашигтайгаар зохион байгуулна.

3.2.4 “Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зөвлөл”-ийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх санал, санаачилгыг бодлогоор дэмжинэ.

3.2.5 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд гэр бүлийн хүчирхийллээс сэргийлэх, хамгаалах ажлыг зохион байгуулна.

3.2.6 “Өсвөрийн цагдаа” бүлгийг ерөнхий боловсролын сургууль дээр ажиллуулах, хүүхдийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион

байгуулж, гэмт хэрэг зөрчилгүй сургууль, анги, хамт олон болох хөдөлгөөнийг үргэлжлүүлнэ.

3.2.7 “Архидалттай тэмцэх” хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, согтуугаар үйлдэгдэх гэмт хэргийн тоог бууруулах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

3.2.8 2024-2028 онд гэмт хэргийн гаралтыг бууруулах, гэмт хэргийн илрүүлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

3.2.9 Гэр бүлийн хүчирхийллийн хүрээнд үйлдэгдэж буй гэмт хэргийн гаралтыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

3.3. Гадаад, дотоод харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд:

Хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн сайн туршлагыг сумандаа нэвтрүүлнэ.

3.3.1 Ажил үйлсээрээ тэргүүний сум, баг, байгууллагын ажлын туршлага судлах, танилцах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

3.3.2 Бүсийн сумдтай хамтран ажиллах, зөвлөгөөн, уулзалт, үзэсгэлэн худалдаа, ажил мэргэжлийн туршлага солилцох арга хэмжээг зохион байгуулж, хамтран ажиллана.

3.3.3 Төрийн байгууллага, жижиг дунд үйлдвэр, газар тариалан, мал аж ахуйн салбарын хүрээнд сумын түнш байгууллага болон бусад аймаг, сумтай хамтран ажиллах, харилцан туршлага солилцох ажлыг зохион байгуулна.

3.3.4 Олон улс болон харилцаа холбоо тогтоож болох /ОХУ, БНХАУ, БНСУ болон бусад/ улс оронтой хамтран ажиллах, туршлага солилцох бодлого баримтална.

3.3.5 Нутгийн зөвлөл болон төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллана.

ЦАГААНУУР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО